

2004050008

7618; 9310

RARIK
Tryggvi Þ. Haraldsson
Rauðarárstíg 10
105 Reykjavík

Reykjavík, 23. júní 2004

/--

Efni: Stækkun Lagarfossvirkjunar á Austur-Héraði. Ákvörðun um matskyldu.

Vísað er til erindis Rafmagnsveitna ríkisins dags. 24. maí 2004 þar sem Skipulagsstofnun er tilkynnt stækkun Lagarfossvirkjunar í sveitarfélaginu Austur Héraði samkvæmt 6. gr. laga nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum og lið 13a í 2. viðauka laganna.

Skipulagsstofnun leitaði álits Austur-Héraðs, Norður-Héraðs, Fornleifaverndar ríkisins, iðnaðarráðuneytisins, Orkustofnunar, Umhverfisstofnunar, Vegagerðarinnar og veiðimálastjóra.

Umsagnir bárust frá Austur-Héraði með bréfi dags. 21. júní 2004, Norður-Héraði með bréfi dags. 2. júní 2004, Fornleifavernd ríkisins með bréfi dags. 9. júní 2004, iðnaðarráðuneytinu með bréfi dags. 22. júní 2004, Orkustofnun með bréfi dags. 3. júní 2004, Umhverfisstofnun með bréfi dags. 2. júní 2004, Vegagerðinni með bréfi dags. 8. júní 2004 og veiðimálastjóra með bréfi dags. 15. júní 2004.

Frekari upplýsingar og svör bárust frá framkvæmdaraðila með tölvupóstum dags. 3., 4., 7., 10., 15. og 22. júní og með bréfi dags. 10. júní 2004.

FRAMLÖGÐ GÖGN FRAMKVÆMDARAÐILA

Fyrirhuguð framkvæmd

Í framlögðum gögnum framkvæmdaraðila kemur fram að núverandi afl Lagarfossvirkjunar sé 7,5 MW. Við upphaflega hönnun virkjunarinnar hafi verið gert ráð fyrir möguleika á stækkun með því að lengja stöðvarhúsið og bæta við annarri vélasamstæðu. Með tilkomu Kárahnjúkavirkjunar muni rennsli Lagarfljóts aukast verulega, eða um 90 m³/s að meðaltali en mestu muni að vetrarrennsli verður mun meira en áður. Þetta aukna rennsli geri stækkun Lagarfossvirkjunar um allt að 20 MW mögulega. Markmið með stækkun Lagarfossvirkjunar sé því að nýta aukið rennsli í Lagarfljóti með tilkomu Kárahnjúkavirkjunar til aukinnar

rafmagnsframleiðslu. Fram kemur að þótt stækkun virkjunarinnar sé yfir þeim mörkum sem ávallt séu háðar mati á umhverfisáhrifum við nýframkvæmdir þá sé hér um að ræða viðbætur við fyrirbyggjandi virkjun sem feli einungis í sér stækkun stöðvarhúss, dýpkun og breikkun aðrennslisskurðar, lagfæringu slóða að stöðvarhúsi og færslu þjóðvegjar á bráðabirgðabru vegna framkvæmda við inntak. Framkvæmdaraðili telur að umhverfisáhrif fyrirhugaðar framkvæmdar séu það lítil umfram núverandi virkjun og þau áhrif sem virkjun við Kárahnjúka muni hafa á svæðinu að framkvæmdin eigi ekki að vera háð mati á umhverfisáhrifum.

Fram kemur að við fyrirhugaðar framkvæmdir sé gert ráð fyrir stækkun stöðvarhús til norðurs um 21,6 m og dýpkun og breikkun núverandi aðrennslisskurðar Lagarfossvirkjunar að hluta þannig að straumhraði verði um 0,6 m/s við rennsli 160 m³/s og vatnshæð 20,0 m y.s. Þetta kalli á um 5 m dýpkun í mýrardragi norðan Steinvaðsflóa en norðar, í klapparholti nær inntaki, sé gert ráð fyrir allt að 6 m dýpkun og breikkun. Þannig breikki skurðurinn ofan vatnsborðs á þeim kafla u.þ.b. tvöfalt miðað við núverandi aðstæður, auk þess sem gerður verði flái upp frá eystri bakkanum. Um 110 þús. m³ af efni falli til við dýpkunina en erfitt verði að koma fyrir öllu því efni á lóð virkjunarinnar svo vel fari nema með því að mynda allt að 5 m háan hól sem yrði um 110 x 200 m² að ummáli. Hugsanleg staðsetning fyrir slíkan hól að hluta eða öllu leyti geti verið á norðaustur horni lóðarinnar. Einnig sé verið að athuga með mögulega haugsetningastaði fyrir hluta eða allt efnið í nágrenni virkjunarinnar, annars vegar í gamalli malarnámu í landi Kirkjubæjar á móts við Lagarfossvirkjun vestan árinna og hins vegar í landi Ekru norðan við virkjunina. Við val á haugsetningastöðum og frágang þeirra verði haft fullt samráð við Umhverfisstofnun og viðeigandi landeigendur og sveitarfélög. Fram kemur að rekstur virkjunarinnar verði stöðvaður á meðan skurðurinn verði grafinn og gerð varnarstífla fyrir mynni hans við Steinsvaðsflóa. Efnisþörf í stífluna verði um 12.000 m³ og verði það tekið að hluta úr breikkun aðrennslisskurðar eða úr efnisnámu í landi Ekru en ekki hafi verið samið um það enn. Efni sem komi úr uppgreftri vegna stöðvarhúss og inntaks verði notað í varnarstíflu sem koma þurfi upp við austurbakka Lagarfljóts norðan stöðvarhúss. Fram kemur að áætlað sé að um 8.000 m³ af steypuefni þurfi í mannvirki og verði það að öllum líkindum tekið úr opinni námu hjá Stóra Bakka við Jökulsá á Dal. Vegna stækkunar stöðvarhúss verði nauðsynlegt að lagfæra um 200 m langan slóða af aðalvegi sem liggja niður að fljótinu, um 150 m norðan við stöðvarhúsið. Fram kemur að meðan framkvæmdir við inntaksmannvirki standi yfir verði núverandi vegur yfir inntakið og Lagarfljót lokaður og verði sett upp bráðabirgðabru yfir aðrennslisskurðinn til að halda opnu vegasambandi innan svæðisins og vestur yfir fljótið. Lagður verði um 250 m langur vegur að brúnni norðan skurðar og sé áætluð efnisþörf um 600 m³. Æskilegt sé að almenn umferð fari ekki yfir inntakið í framtíðinni en til þess þurfi vegtengingu með varanlegri brú yfir skurðinn og séu þær framkvæmdir á vegum Vegagerðarinnar að undangengnum samningum við Rafmagnsveitur ríkisins.

Fram kemur að helstu umhverfisáhrif stækkunar Lagarfossvirkjunar á vatnafar verði þau að vatnshæð verði stýrt meira en við núverandi aðstæður. Með stækkun virkjunarinnar sé ætlunin að lokur verði ekki fullopnar að sumri eins og nú sé heldur verði vatnshæð stýrt þannig að yfirborð fari ekki undir 20,0 m y.s. Þessi stýring yfir sumarmánuðina sé þó háð samningi við landeigendur við Lagarfljót. Með þessu móti verði vatnsborðssveiflan yfir árið mjög lítil og muni vatnsborð í Lagarfljóti lækka að meðaltali um 0,1 m. Áhrif þess að lokur verði opnar að fullu leyti að sumri á sumarrennsli Lagarfoss og Lagarfljóts neðan virkjunar verða engin því ekki mun eiga sér stað vatnssöfnun vegna Lagarfossvirkjunar að sumri heldur muni öllu vatni

sem berist í Löginn verða hleypt í gegn um virkjunina og lokurnar. Fram kemur að í flóðum muni stækkun Lagarfossvirkjunar meira en vega upp á móti áhrifum Kárahnjúkavirkjunar því vatnsborðshæð lækki miðað við núverandi aðstæður. Áhrif fyrirhugaðra framkvæmda á gróður verði fyrst og fremst jákvæð þar sem rofhætta á bökkum minnki við stöðugt vatnsyfirborð og blotnun lands á aðalvaxtartíma gróðurs ætti að verða minni. Einhver röskun geti orðið á gróðri á byggingarsvæði stöðvarhúss og vegna vegagerðar á framkvæmdatíma en raskað svæði verði grætt upp að framkvæmdum loknum. Áhrif stækkunar Lagarfossvirkjuna á fuglalíf verði tímabundin á framkvæmdatíma í námunda við framkvæmdasvæði, s.s. votlendi austan inntaksskurðar. Jöfnun vatnsborðssveiflu gæti haft jákvæð áhrif á fugla þar sem flóðhætta minnki og einnig hætta á rofi á grónum bökkum sem séu hluti af búsvæðum fugla. Áhrif á landbúnað vegna breytinga á vatnsyfirborði séu ekki talin vera mikil umfram það sem verði með tilkomu Kárahnjúkavirkjunar. Jöfnun vatnsborðssveiflu hafi frekar jákvæð umhverfisáhrif á landbúnað en neikvæð. Fram kemur að á framkvæmdatíma muni eftirspurn eftir vinnuafli aukast en ekki muni verða um varanlega fjölgun starfa að ræða. Umferð vegna fyrirhugaðra framkvæmda muni heldur aukast á framkvæmdatíma en ekki hafa varanleg áhrif. Ekki sé talið að stækkun Lagarfossvirkjunar hafi áhrif á fornminjar.

ÁLIT UMSAGNARAÐILA OG VIÐBRÖGÐ FRAMKVÆMDARAÐILA

Almennt.

Í umsögnum sveitarstjórnar Austur-Héraðs, sveitarstjórnar Norður Héraðs, Fornleifaverndar ríkisins, iðnaðarráðuneytisins, Orkustofnunar, Umhverfisstofnunar, Vegagerðarinnar og veiðimálastjóra kemur fram það álit að fyrirhuguð framkvæmd skuli ekki háð mati á umhverfisáhrifum.

Áhrif á náttúruafar

Í umsögn Umhverfisstofnunar kemur fram að skerðing á gróðurlendi af völdum hækkaðrar vatnsstöðu muni ekki valda áhrifum umfram þau áhrif sem verði af völdum Kárahnjúkavirkjunar og rof vegna árstíðabundinna breytinga á vatnsstöðu muni að öllum líkindum verða minna en ella í kjölfar stækkunar Lagarfossvirkjunar. Stofnunin telur að rask á gróðurlendum í kjölfar framkvæmda innan svæðisins verði ekki umtalsverð þar sem umfang framkvæmdanna sé takmarkað og gróðurlendin hafi ekki hátt verndargildi. Að mati Umhverfisstofnunar sé sá kostur að haugsetja efni vegna framkvæmda við aðrennslisskurð í gömlum malarnámum í landi Kirkjubæjar og Ekru betri en haugsetning á lóð virkjunarinnar m.t.t. umhverfisþátta. Þannig verði efni nýtt til frágangs á gömlum námusvæðum í stað þess að taka gróin svæði undir losun. Hins vegar telur stofnunin að verði haugsetning nauðsynleg á grónum svæðumi eigi að vera hægt um vik að finna til þess stað sem ekki valdi umtalsverðum umhverfisáhrifum á gróðurfar svæðisins og að ekki eigi að losa efni á votlendissvæðum. Umhverfisstofnun bendir á að ekki hafi verið fjallað um hugsanlega áhrif á sjaldgæfar plöntutegundir eða tegundir á Válista Náttúrufræðistofnunar Íslands. Þar sem um algeng gróðurlendi sé að ræða, og m.t.t. umfangs gróðurrasks, megi þó telja líklegt að einstaka plöntutegundir verði ekki fyrir umtalsverðum áhrifum af völdum framkvæmdanna. Umhverfisstofnun telur að fyrirhugaðar framkvæmdir muni ekki hafa umtalsverð umhverfisáhrif á fuglalíf á svæðinu. Hins vegar telur stofnunin mikilvægt að við framkvæmdir

sé þess gætt að lágmarka áhrif á fuglalíf, t.d. með því að halda framkvæmdum utan varptíma og að forðast eigi að raska þekktum búsvæðum fugla, s.s. votlendi og þekktum felli- og náttstöðvum grágæsar á svæðinu.

Í umsögn veiðimálastjóra kemur fram að fyrirhuguð framkvæmd komi ekki til með að hafa neikvæð áhrif á lífríki Lagarfljóts en lögð sé áherslu á að gerðar verði ráðstafanir til að áfram verði fiskgengt fram hjá virkjuninni upp fyrir Lagarfoss. Til þess þurfi að endurbæta eða endurbyggja núverandi fiskveg eða byggja nýjan á öðrum stað.

Í umsögn Orkustofnunar kemur fram að fyrirhuguð stækkun Lagarfossvirkjunar nýti aukið og jafnað rennsli sem fylgi Kárahnjúkavirkjun og auki þar með ávinning af þeirri virkjun til mótvægis við umhverfisáhrif hennar. Að langmestu leyti verði byggt á þeim mannvirkjum sem fyrir séu, þannig að áhrif á náttúru verði sáralítill umfram núverandi virkjun og Kárahnjúkavirkjun.

Í svörum framkvæmdaraðila eru ekki gerðar athugasemdir við umsagnir Umhverfisstofnunar, veiðimálastjóra og Orkustofnunar.

Áhrif á samgöngur

Í umsögn Vegagerðarinnar kemur fram að áhrif fyrirhugaðrar framkvæmdar á vegakerfið og samgöngur á svæðinu verði lítil sem engin. Er þá gert ráð fyrir að framkvæmdaraðili byggi og kosti brú yfir nýjan aðrennslisskurð, þannig að umferð verði með sama hætti og áður eða byggð verði ný brú ásamt vegtengingu yfir aðrennslisskurðinn nokkru ofan við inntakið, þannig að umferð verði greiðari en nú sé.

Í svörum framkvæmdaraðila kemur fram að staðið verði að brúargerð yfir aðrennsliskurð, áður en komi til lokunar núverandi vegar yfir inntaksmannvirki, með þeim hætti að það valdi ekki óþægindum fyrir vegfarendur.

Í umsögn Norður-Héraðs er lögð áhersla á að samráð verði haft um vegabætur vegna stóraukinna efnis- og fólksflutninga í tengslum við fyrirhugaðar framkvæmdir og tryggt verði að umferð verði ekki hindruð yfir Lagarfljót á framkvæmdatíma. Jafnframt verði miðlun vegna stækkunar virkjunarinnar samningsbundin við hlutaðeigandi landeigendur.

NIÐURSTAÐA SKIPULAGSSTOFNUNAR

Um er að ræða stækkun Lagarfossvirkjunar á Austur-Héraði um allt að 20 MW og felst framkvæmdin í stækkun stöðvarhúss, dýpkun og breikkun aðrennslisskurðar, gerð varnarstíflna, lagfæringu slóða að stöðvarhúsi og færslu þjóðveggar á bráðabirgðabráu vegna framkvæmda við inntak. Framkvæmdin er tilkynningarskyld til ákvörðunar um matsskyldu samkvæmt 6. gr. og lið 13a í 2. viðauka í lögum nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum.

Fyrir liggur að forsendur fyrir stækkun Lagarfossvirkjunar er nýting aukins vatnsrennslis í Lagarfljóti sem verður með tilkomu virkjunar við Kárahnjúka. Ennfremur liggur fyrir að við fyrirhugaðar framkvæmdir er stefnt að því, að undangengnum samningum við landeigendur, að vatnsborði í Lagarfljóti ofan virkjunar verði haldið stöðugu á ársgrundvelli og mun það fyrirkomulag draga úr flóða- og rofhættu miðað við núverandi aðstæður og aðstæður eftir Kárahnjúkavirkjun. Auk þess mun stækkun virkjunarinnar ekki hafa áhrif á sumarrennsli

Lagarfoss eða í Lagarfljóti neðan virkjunar. Skipulagsstofnun telur að áhrif á gróður verði aðallega vegna rasks við fyrirhugaðar framkvæmdir og haugsetningu efnis úr aðrennslisskurði en að áhrifin verði ekki veruleg þar sem á framkvæmdasvæði sé um algeng gróðurlendi að ræða. Stofnunin tekur undir umsögn Umhverfisstofnunar um að æskilegt sé að haugsetja efni í gömlum námum en verði ekki komist hjá haugsetningu á grónum svæðum beri að forðast votlendissvæði sem séu þekkt búsvæði fugla. Skipulagsstofnun leggur áherslu á að fyrirkomulag við haugsetningu og frágang haugsetningarsvæða verði í samráði við sveitarstjórn og Umhverfisstofnun eins og fram kemur í framlögðum gögnum framkvæmdaraðila. Skipulagsstofnun telur að áhrif fyrirhugaðra framkvæmda á fuglalíf verði ekki veruleg en telur mikilvægt að halda framkvæmdum í lágmarki á varptíma. Skipulagsstofnun telur að áhrif á lífríki Lagarfljóts verði ekki veruleg en bendir á nauðsyn þess að gerðar verði ráðstafanir til að tryggja að fiskgengt verði fram hjá virkjuninni upp fyrir Lagarfoss í samráði við veiðimálastjóra. Að mati stofnunarinnar verður ekki komist hjá tímabundinni truflun fyrir vegfarendur sem leið eiga yfir Lagarfljót við Lagarfoss vegna framkvæmda við inntaksmannvirki en stofnunin telur að þær ráðstafanir um tímabunda eða varanlega færslu þjóðveggar í samráði við Vegagerðina, sem kynntar eru í framlögðum gögnum, séu til þess fallnar að draga úr óþægindum fyrir vegfarendur.

Í samræmi við 6. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000 hefur Skipulagsstofnun farið yfir þau gögn sem lögð voru fram af hálfu framkvæmdaraðila við tilkynningu, umsagnir og svör framkvæmdaraðila við þeim. Á grundvelli þessara gagna er það niðurstaða Skipulagsstofnunar að stækkun Lagarfossvirkjunar á Austur-Héraði sé ekki líkleg til að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif og skuli því ekki háð mati á umhverfisáhrifum.

Skipulagsstofnun vekur athygli á að framkvæmdirnar eru háðar framkvæmda- og byggingarleyfi sveitarstjórnar Austur-Héraðs skv. 27. og 43. gr. skipulags- og byggingarlaga nr. 73/1997 m.s.b. Framkvæmdirnar eru í samræmi við Aðalskipulag Austur-Héraðs 2002-2017 og Svæðisskipulag Hérðassvæðis 1998-2010. Skipulagsstofnun telur að vinna þurfi deiliskipulag fyrir virkjunarsvæðið.

Skipulagsstofnun bendir jafnframt á að samkvæmt 4. gr. raforkulaga nr. 65/2003 er framkvæmdin háð virkjunarleyfi iðnaðarráðherra og færsla þjóðveggar er háð heimild Vegagerðarinnar skv. vegalögum.

Samkvæmt 6. gr. laga nr. 106/2000 má kæra ákvörðun Skipulagsstofnunar til umhverfisráðherra. Kærufrestur er til 26. júlí 2004.

Hólmfríður Sigurðardóttir

Jakob Gunnarsson

Afrit.

Umhverfisráðuneytið, Austur-Hérað, Norður-Hérað, Fornleifavernd ríkisins, iðnaðarráðuneytið, Orkustofnun, Umhverfisstofnun, Vegagerðin og veiðimálastjóri.

